

Delta i debatten,
skriv til oss!

Send ditt innlegg til
debatt@nasjonen.no.
Innlegg kan også sendes pr. post til

Nasjonen, Postboks 9390 Grønland, 0135
Oslo. Mer konvolutt «debatt». Innlegg
som sendes elektronisk blir prioritert.

Kronikk: Max 5000 tegn med mellomrom.
Leserinnlegg: Max 2500 tegn med mel-
lomrom. Kun bestilte kronikker honoreres.

Redaksjonen forbeholder seg retten til
å redigere og forkorte innsendt stoff
og til å publisere det elektronisk.

KRONIKK

Stridens kjerne: Laks med lakselus. Kronikkforfatteren hevder lakselusovervåkingen er et eksempel på at staten forfordeler egne forskningsinstitutter.

FOTO: SCANPIX

Lakselusa og havresekken

I de siste ukene har debatten gått rundt Mattilsynets flytting av prosjektledelsen for overvåking av lakselus fra Norsk institutt for naturforskning (NINA) til Havforskningsinstituttet (HI). NINA etablerte overvåkingsprogrammet i 1992, og har ledet dette arbeidet i 18 år. Havforskningsinstituttet har vært NINAs samarbeidspartner fra 2006, og oppgavene har vært løst på en fremragende måte av kompetente forskere og godt samarbeid mellom institusjonene. Likevel, Mattilsynet velger å omorganisere programmet uten annen grunnelse enn at Mattilsynet har en såkalt forvaltningsstøtteavtale med Havforskningsinstituttet. Og brått er NINAs prosjektlederrolle gjennom 18 år historie.

Om det er NINA eller HI som er mest kompetente til å lede dette arbeidet, er et blindspor i debatten. Begge institusjonene klarer dette utmerket! Den reelle debatten burde rette seg mot den norske forskningspolitikken, eller rettere sagt den totale mangelen på en helhetlig forskningspolitikk. Den konkrete saken med lakselusovervåking er bare ett av mange eksempler på det vi opplever som Statens forfordeling av sine egne statlige forskningsin-

FORSKNINGSPOLITIKK

«Vi har i dag en total mangel på helhetlig forskningspolitikk i Norge. Lakselusovervåkingen er bare ett eksempel.»

stitutter. Dette reiser flere viktige prinsippsspørsmål som uavhengighet i forskningen, kostnadseffektivitet og kvalitet.

Det norske systemet er lagt opp til at sektordepartementene, Landbruks- og matdepartementet (LMD) og Fiskeri- og kystdepartementet (FKD) har sine egne statlige forskningsinstitutter (også kalt forvaltningsinstitutter) som de bevilger penger til over statsbudsjettet, og tildeler oppgaver til årlig gjennom tildelingsbrev. Hvem er det som definerer kunnskapsbehovet til sektordepartementet? Svært ofte er det dets eget forvaltningsinstitutt. Det kalles på godt norsk «bukken og havresekken». Og ingen andre forskningsmiljøer får adgang til disse forskningsoppgavene.

I 1988 ble NINA fristilt fra Direktoratet for naturforvaltning nettopp for å skille mellom forskning og forvaltning. NINA er en privat forskningsstiftelse med prosjektinntekter fra bl.a. forvaltning, industri og forskningsråd. Dette er prosjekter som vi ofte konkurrerer med andre om å få, og samlet sett utgjør dette 85 prosent av NINAs totale omsetning. De resterende 15 prosent av omsetningen vår kommer fra basisbevilgningen til generell kompetanseutvikling og tilskudd fra miljøforvaltningen til å delta på møter og rådgiving på utvalgte felter.

Hverdagen for de fristilte instituttene er at de ser at forskningsoppdrag som vi mener oss svært kompetente til å utføre, tildeles direkte til forvaltningsinstitutte-

ne uten konkurranse. Det er selvfølgelig ergerlig for oss, men enda viktigere er det å stille spørsmålet om Norge på denne måten bruker pengene kostnadseffektivt og tildeler forskningsmidlene til det mest kompetente forskningsmiljøet? I flere tilfeller mener jeg at svaret er nei.

I den omtalte saken om lakselus er det ikke et nytt oppdrag de gir til Havforskningsinstituttet. Nei, de tar et oppdrag fra et fristilt institutt og gir det til sitt eget forvaltningsinstitutt – midt i prosjektperioden og etter at nærmer halv jobben er gjort. Slikt blir det bråk av, men bevarer, det er en forskningspolitisk gavepakke! NINA har reist spørsmål om opphavsrettigheter og brudd på statens eget innkjøpsregelverk. Og villaksinteressene tar til orde for uavhengighet i forskningen. Havforskningsinstituttets direktør forsikrer om at Havforskningsinstituttet er uavhengig, mens Mattilsynet begrunner hvorfor innkjøpsregelverket ikke er relevant for saken med at Mattilsynet og Havforskningsinstituttet tilhører samme juridiske enhet.

Samarbeid mellom departementer og direktorater, og mellom ulike interessenter er ofte nøkkelen til å redusere konfliktnivået i naturressursspørsmål. Samarbeid mellom forskere i utviklingen av kunnskapsgrunnlaget på slike politikkområder er like viktig. Det gir god kvalitet, høy legitimitet og troverdighet. Men skal et samarbeid fungere godt, så må systemet være ryddig, åpent og

forutsigbart. Ringvirkningene av denne saken kan i neste omgang være at neste gang NINA får en god prosjektidé, så vil vi måtte sikre oss alle rettigheter til arbeidet fra starten av før vi inviterer med et statlig forvaltningsinstitutt. For lekse vi har lært nå er at gir vi fra oss lillefingeren, ja så kapper de av oss handa når prosjektet er kommet i drift.

Det kommende året er det planlagt en rekke aktiviteter som med god koordinering kan gi håp om utvikling av en ny og helhetlig forskningspolitikk. Landbruks- og matdepartementet (LMD) skal evaluere sine egne institutter mens og Fiskeri- og kystdepartementet (FKD) skal evaluere Havforskningsinstituttet. Norges forskningsråd skal utvikle en ny instituttpolitikk, mens regjeringen har oppnevnt Fagerbergutvalget som skal utrede den offentlige forskningen i Norge. Prosessene framstår som ukoordinerte, men det er ennå tid til å samle trådene.

Departementene må bli enige om hvordan forskningspolitikken skal være i Norge. Det må utvikles en helhetlig instituttpolitikk, som sikrer riktig bruk av offentlige midler til forskning. Det vil være lønnsomt, sikrer enda bedre forskning, mer åpenhet, mindre konflikter og profesjonalisering i forskning. Og at slike uryddige grep som «lakselussaken» ikke forekommer i framtida.

Norunn S. Myklebust
Adm. direktør NINA

MILJØ

Oljesand-prosjektet bør stoppes

Statoils utvinning av olje fra enorm forekomst av sand, olje og vann i delstaten Alberta i Canada er omstridt. Dels fordi stort vassdrag som vil bli viktig for både Canada og USA vil bli forurenset av dette. Dels fordi det med brenning av naturgass for produksjon av damp blir utslipp av klimagassen CO₂. Forbruket av vanddamp og naturgass blir så stort at denne virksomheten kan betraktes som foredling av vanskelig salgbart naturgass til lett salgbart olje.

Statoils offisielle begrunnelse for oljesand-prosjektet er at også marginale oljeforekomster må utnyttes, når gamle oljefelt tommer og det globale behovet for flytende drivstoff fortsatt øker. Et godt alternativ til bruk av naturgass til forurensende oljeutvinning i Alberta er å omdanne denne naturgassen til et fullverdig flytende drivstoff. Dette er mulig med nyutviklet teknologi.

At svært viktig drivstoff er basert på en naturressurs som nå minker raskt er en voldsom utfordring, som må møtes med mange forskjellige tiltak: Behovet for flytende drivstoff må begrenses med rask omlegging fra vanlige personbiler til hybridbiler og helelektriske biler. Det må også bli omlegging fra fly til høyhastighetstog. Skipsfarten er en uønsket energikrevende.

Tilgangen av flytende drivstoff kan som nevnt økes med å omdanne naturgass. Også trevirke kan foredles til flytende drivstoff, når drivstoffprisen blir noe høyere enn nå. Med så mange andre muligheter kan utnyttelsen av oljesand utsettes til det blir lite annen olje, og oljeprisen blir så høy at dyrking av avløpsvann og avgass blir lønnsomt.

Selskapet Statoil kjøper sitt eget løp, så lenge staten er helt passiv eier. Det viktigste er nok å bli enda større, selv om det da må satses i visse oljeland med ustabile regimer, og på miljømessig tvilsomme prosjekter som det nevnte i Canada.

Jo Heringstad
Ås